

Wedijver in doorzichtigheid

Kantoorgebouw van Hans van Heeswijk

Aan de Stadhouderskade in Amsterdam, direct naast het gebouw van de Geïllustreerde Pers dat Mart Stam ontwierp binnen het bureau van Merkelbach & Elling, realiseerde Hans van Heeswijk een kantoorgebouw dat met kop en schouders uitsteekt boven wat er normaliter aan anonieme beleggerskantoren wordt gerealiseerd. Een fabelachtig transparante liftschacht markeert de overgang tussen het nieuwe kantoor en het gebouw van Stam. Van Heeswijk wilde Mart Stam qua transparantie evenaren, zoniet overtroeven. Hij ontwierp een vide over zeven verdiepingen en een liftmachinekamer met een panoramisch uitzicht over Amsterdam.

Gedurende het ontwerpproces van het kantoorgebouw aan de Stadhouderskade verkeerde architect Hans van Heeswijk in de riante positie dat hij zich in zijn ontwerpambities bij voorbaat gesteund wist door welstand. Van Heeswijk was immers indirect door toedoen van welstand aan de opdracht gekomen. Het architectenbureau dat Van Heeswijk voorging (een niet nader genoemd groot bureau) had haar ontwerp tot acht maal toe zien stranden in de welstandscommissie. De opdrachtgever/belegger (Nationale Nederlanden/Vastgoed) kreeg van welstand de hint dat het voor deze gevoelige lokatie, naast het gebouw van Mart Stam, wellicht beter zou zijn om eens uit te kijken naar een andere architect. Het oog viel op Hans van Heeswijk die zich door deze voorgeschiedenis in een relatief onafhankelijke positie ten opzichte van zijn opdrachtgever bevond.

Hans van Heeswijk werkte voordat hij een eigen bureau begon ondermeer bij Aldo van Eyck, Theo Bosch en Paul de Ley. Wat het werk van deze eerste en tweede generatie Forum-architecten verbindt met Van Heeswijks eigen meer high-tech geïnspireerde architectuur is 'het laten zien hoe iets in elkaar steekt'. Vanuit zijn beperkte en enigszins ni-

Het verschil in transparantie bij nacht: links het gebouw van Mart Stam en rechts dat van Hans van Heeswijk.
Foto Van der Vlugt & Claus

hilistische opvatting dat een gebouw in feite niet veel meer is dan 'een zootje bouwmaterialen en een constructie' neemt Van Heeswijk deze materialen en constructie tot uitgangspunt voor zijn ontwerpen. In de moeite die hij zich getroost om deze bouwkundige ingrediënten op esthetisch verantwoorde wijze samen te voegen tot een overtuigend geheel blijkt Van Heeswijk echter allerminst een nihilist. In navolging van Mies streeft hij er naar om materiaal en constructie tot uitdrukking te brengen in een zo zuiver en eenvoudig mogelijke architectuur. Maar waar Mies streefde naar tijdloze schoonheid in vormgeving en materiaalgebruik legt Van Heeswijk een uitgesproken voorkeur voor het tijdgebonden high-tech idioom aan de dag.

Van Heeswijk wilde met het kantoorgebouw aan de Stadhouderskade een eigentijd-

se equivalent maken van het gebouw van de Geïllustreerde Pers van Mart Stam dat er direct naast ligt. Oorspronkelijk was het zelfs de bedoeling dat het nieuwe kantoor verhuurd zou worden aan de gebruikers van de Geïllustreerde Pers. Door alle vertraging in de planontwikkeling met de herhaaldelijk afgewezen ontwerpen van het eerste architectenbureau ging deze opzet echter niet door. Met name de transparante voorgevel van de Geïllustreerde Pers –overigens de enige modernistische gevel van een verder opmerkelijk traditioneel gebouw– vatte Van Heeswijk op als een uitdaging aan de hedendaagse architectuur. Er zijn momenteel weliswaar veel meer technische mogelijkheden dan in 1959 maar de huidige normen voor isolatie en zonwering leggen ook enorme beperkingen op.

Van Heeswijks vliesgevel van in neo-

preenprofiel gevatte glasplaten (systeem DRL) die nu wedijvert met het ruim dertig jaar oude staal en glas van Mart Stam slaat –alle bouwfysische en financiële beperkingen in aanmerking genomen– geen slecht figuur. In tegenstelling tot de meeste vliesgevels toont de gevel aan de Stadhouderskade zich niet als een abstract vlak maar zijn de verdiepingsvloeren aan de buitenzijde duidelijk herkenbaar. Een inspringend U-profiel markeert de verdiepingsvloeren en verleent de gevel een zelfde horizontaal accent als de iets buiten de gevel stekende vloeren van de Geïllustreerde Pers. Per verdieping bestaat de gevel uit drie horizontale stroken: een borstwering van geëmailleerde glasplaat, een middenstrook helder glas met te openen vensters en een bovenstrook van helder glas dat van een puntraster is voorzien. Deze glaspanelen met een verlopend puntraster van emaille zijn speciaal voor dit project ontwikkeld en veroorzaken een verlaging van de zontoetredingsfactor die overeenkomt met die van reflecterend glas, al is dit laatste bij een pal op het noorden georiënteerde gevel, als in het onderhavige geval, van relatief beperkt belang. Mart van Schijndel ontwikkelde met het zelfde doel voor ogen voor zijn laboratoriumgebouw in Utrecht glaspanelen die zijn voorzien van een doorschijnende, niet-doorzichtige kunststoffolie. De kunststoffolie geeft een abstracter gevelbeeld en een diffusere lichtinval dan het puntraster dat vooral een grafische werking heeft.

Op de hoeken van het kantoor is in zowel de voor- als zijgevel ook de borstwering uitgevoerd in helder glas, hetgeen een panoramisch uitzicht oplevert. Waar de gevel van Mart Stam vooral doorzichtig is –bijna 100% helder glas– daar manifesteert de gevel van Van Heeswijk zich vooral als doorschijnend. De doorzichtige, half-doorzichtige en reflecterende panelen vormen samen een intrigerend semitransparant vlies dat evenveel van het interieur toont als te raden over laat.

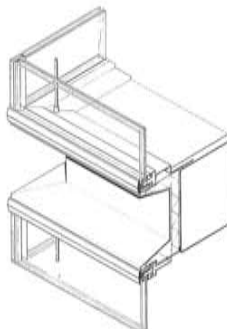
Dat de moderne bouwtechniek in geval van minder stringente randvoorwaarden ten aanzien van de klimaatbeheersing wel degelijk in staat is tot 100% doorzichtigheid laat de geheel glazen liftschacht zien (structural glazing, systeem Pilkington). Deze dertig meter hoge glazen toren, waarin ook de liftcabines en liftdeuren volkomen doorzichtig zijn, heeft zowel iets weg van een demonstratie-project van de glasindustrie als van een gedistingeerde kermisattractie. Maar bijzonder mooi is dit 's avonds royaal aangelichte toonbeeld van transparantie wel.

Lichthof

De opzet van het kantoorgebouw is zeer eenvoudig: zeven lagen kantoorverdiepingen met een dakopbouw en een parkeerkelder. Op de begane grond is het kantoor over de hele diepte van het perceel uitgebouwd, waarbij een bescheiden patio de uitbouw van daglicht voorziet. Op de verdiepingen liggen

Wedijver in doorzichtigheid: links het gebouw van de Geïllustreerde Pers van Mart Stam uit 1959 en rechts de nieuwbouw van Hans van Heeswijk. De gevels van de twee gebouwen zijn gescheiden door de transparante liftschacht. Foto Van der Vlugt & Claus

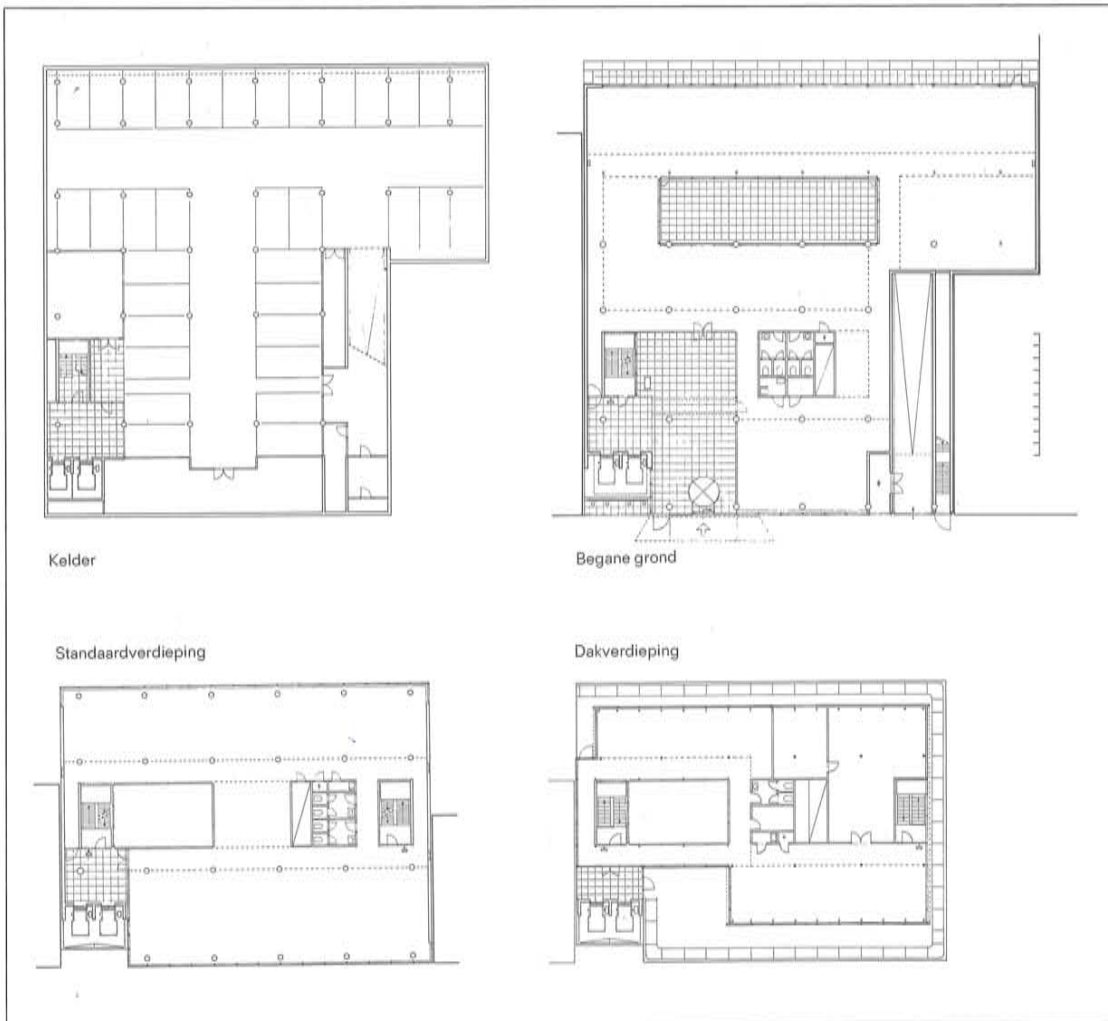
Detail glasgevel voorzijde.

Begane grond. Foto Sybolt Voeten

4 Plattegronden

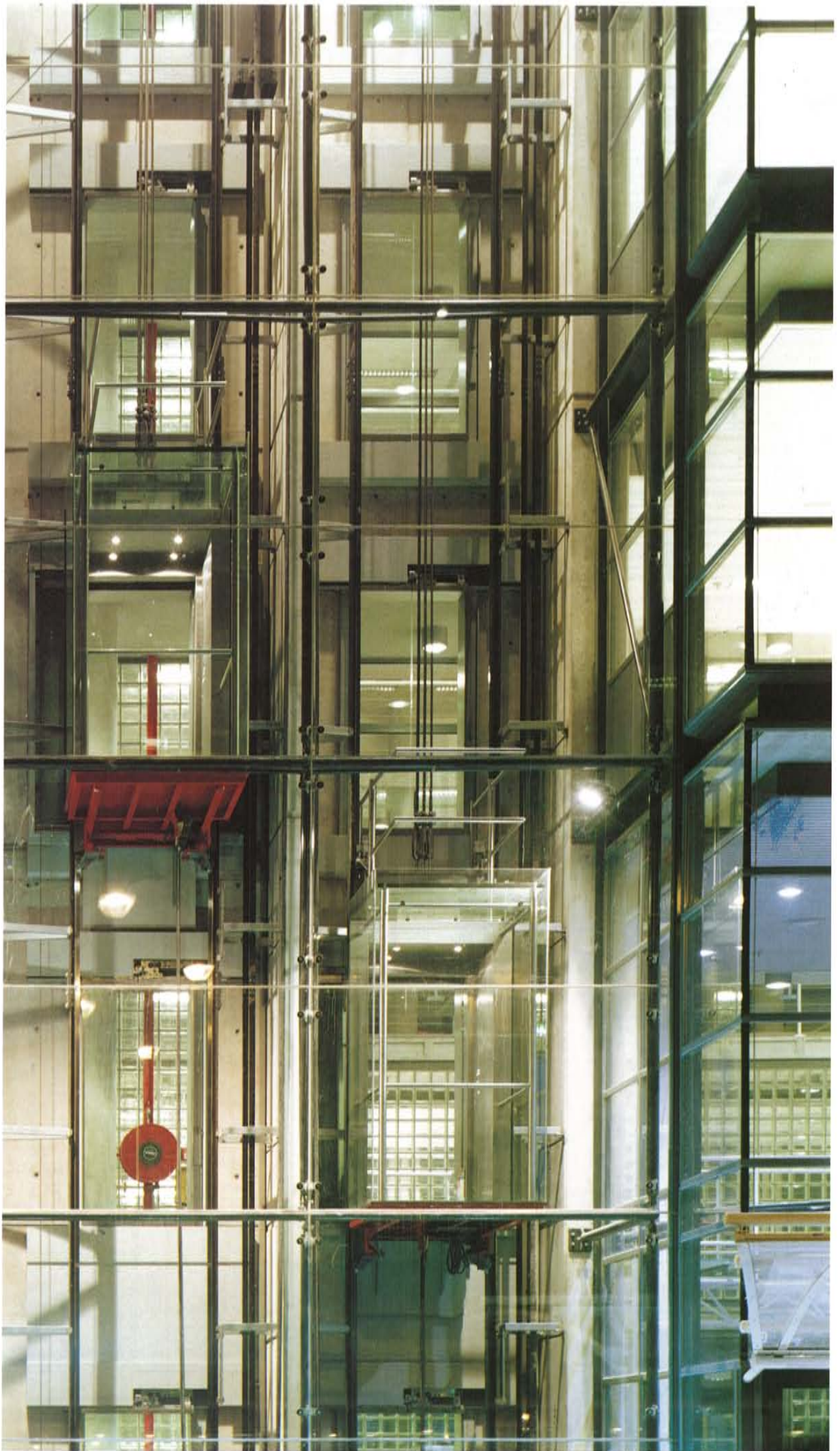
Kelder

Begane grond

Standaardverdieping

Dakverdieping

De transparant glazen
lifschacht.
Foto S. Voeten

Perspectief van de entree.

Trappenhuis in de lichthof. Foto Sybolt Voeten

extra diepe (7.20 meter) kantoorvertrekken aan de voorgevel; de vertrekken aan de achtergevel hebben de standaarddiepte van 5.40 meter. In de 9.00 meter brede middencorridor bevinden zich alle voorzieningen als gangen, trappenhuis en toiletgroepen plus een vide over de hele hoogte van het gebouw. Deze vide, meer een lichthof in het verkeersgebied dan een echt atrium, maakt van de gestapelde verdiepingen een ruimtelijke en visuele eenheid en voorziet de entreehal van direct bovenlicht. Dit maakt de glazen entree van het gebouw van buitenaf gezien extra transparant.

Het gebouw heeft als 'drager' een eenvoudig betonskelet. Alle op-, aan- en afbouw is vrijwel zonder uitzondering van staal en glas. Dit strookt niet alleen met de esthetische voorkeur van Van Heeswijk maar maakte ook een relatief korte bouwtijd van vijftien maanden mogelijk. Bijzonder subtiel is de wijze waarop de onvermijdelijke verlaagde plafonds zijn geweerd uit de gangen rondom de vide. Door het bereik van de verlaagde plafonds te beperken tot de kantoorvertrekken tonen de verdiepingsvloeren zich in het verkeersgebied rondom de vide in hun reële dikte. De onverbiddelijke eisen van de installatietechniek worden hier door Van Heeswijk op doeltreffende en elegante wijze in overeenstemming gebracht met een constructief heldere architectuur.

Ook bij de voorgevel eindigen de verlaagde plafonds ruim voor de pui. Dit maakt de in de transparante voorgevel tot uitdrukking gebrachte verhouding tussen vloerdikte en verdiepingshoogte een stuk eleganter. De achtergevel daarentegen is –evenals de achtergevel van de Geillustreerde Pers– relatief gesloten, conventioneel en goedkoop uitgevoerd met horizontaal geprofileerde golfplaat op betonnen borstweringen.

De high-tech uitstraling van de glazen liftschacht, de enigszins exhibitionistische luifel boven de entree en de loopbrug met glazen vloer in de entreehal geven het kantoor een licht modieus accent. Dat er echter beslist geen sprake is van goedkoop effectbejag blijkt zonneklaar uit de voor verhuurkantoren ongekende transparantie en ruimtelijkheid, de zorgvuldige detaillering en met name de perfecte maatvoering. Het knappe van het ontwerp van Van Heeswijk is juist dat een opmerkelijk architectuurdioom gepaard gaat aan een grote mate van vanzelfsprekendheid. EGBERT KOSTER

KANTOOR STADHOUDERSKADE 84 AMSTERDAM *Opdrachtgever* Nationale-Nederlanden/Vastgoed, Den Haag *Ontwerp* Hans van Heeswijk architect BNA bv *Medewerkers* Jan van de Berg en André de Ruiter, Amsterdam *Adviseur constructies* D3BN, Den Haag *Adviseur installaties* Project Techniek, Utrecht *Aannemer* Structon Bouwprojecten bv, Maarssen *Aanvang bouw* maart 1990 *Oplevering* juni 1991 *Bruto vloeroppervlak* 6500 m² *Bruto inhoud* 23.500 m³ *Bouwkosten* f 11.000.000,- excl. BTW (waarvan 3 miljoen installaties).